

HVAD ER TÆNKNING?

Normalt kalder vi alt, som i form af tanker kommer til bevidsthed, 'tænkning'. Alle sanseiagttagelser, men også følelsens og viljens iagttagelser bliver i tankelivet til forestilling og som forestillinger kan de også erindres. Sådanne tanker hænger sammen med 'viden', de hænger umiddelbart sammen med hukommelse og dannes passivt, de kommer og går.

Dette tankeliv beror altså på den fysiske konstitution, opdragelsen og omverdenen, hvori mennesket vokser op. Det er et *subjektivt* tankeliv, 'kontekst afhængigt'.

I sædvanlig sprogbrug kaldes dette 'tænkning', og i hverdagen kommer det næppe ud over sig selv. Tænkning er der: at blive bevidst i tanker.

En anden form af tænkningen er en tænkning, som er mere aktiv – ikke at blive sig noget bevidst i form af tanker, men en søgen, en mere eller mindre aktiv søgen. Når der er noget man *ikke* forstår, *ikke* ved, når man står foran en gåde, ja står over for sin egen søgen efter svar. Den indre aktivitet, bevægelsen, som man så udøver, er en tankebevægelse. Man går ud for at søge svar, for at søge *forståelse*, og gennemgår mange muligheder.

Denne søgning er egentlig allerede formningen af et begreb, også når man endnu ikke kan finde begrebet. Man ordner de forskellige kendsgerninger således, at begrebet kan dannes. Måske må man udføre denne ordnen nogle gange, berigtige... så kommer begrebet, indsigten. Søgningen var en formning af

begrebet. Denne anden form for tænkning fuldbyrder ethvert menneske, det ene mere, det andet mindre. Jo flere spørgsmål man har, desto mere tænker man på denne måde.

Når en sådan søgen efter forståelse, efter begrebet, tildrager sig på et objektivt område, bliver det til en tredje form af tænkningen: til videnskabelig tænkning.

Den videnskabelige forsker søger efter svar på spørgsmål, som han stiller sig med hensyn til naturen, sjælen eller ånden - så vidt disse bliver erkendt inden for den videnskabelige tænkning. Denne videnskab beror dels på erfaring (iagttagelse og allerede bestående viden) og dels på det gennem tænkningen fattede begreb, hvorved rigtigheden af viden stedse må bevises: nutidens videnskab er 'evidensbaseret'. Kendetegnende for denne er, at omfattende ubrudte bevisførelser, på grund af dens kompleksitet, er blevet umulige. Stedse bliver kun delhypoteser bevist, der opstår del-beviser, som igen vil kunne 'falsificeres', hvis stærkere beviser viser noget andet. Tænkningen er også her - i henhold til iagttagelses-kendsgerninger og bestående viden - en søgen efter mulige hypoteser, som så må bevises. Tænkningen forløber mere i hypotesedannelser, ikke i begrebsdannelser. Beviset skal frembringes i virkeligheden, ikke i tænkningen. Tænkningen søger kun efter lejligheder til, at bevise hypoteserne. Sikkerhed er her altid noget foreløbigt, viden udvider sig gennem nye hypoteser, nye beviser. Tænkeaktiviteten forløber i søgen, det er en ringe aktivitet, fordi den forløber i forhold til iagttagelse og viden, og altså ikke er stillet på sig selv og beroende på sig selv.

Disse tre former for tænkning forløber uden eller med kun lidt viljesindsats, enten i en art inderlig talen eller i indre billeder. Erindringer kommer frem for alt frem som billeder i

tankelivet, tænkende søgen er for det meste en blanding af billeder og ord. Billedforestillinger er stadig uendelig meget svagere end den tidligere oplevede virkelighed. Ordforestillinger er 'udløbere' af oprindelig ordløse tanker, der som sådan ikke bliver bevidste og har brug for den svage indre talen som medium for at komme til bevidsthed.

I tilknytning til og ved hjælp af sanseiagttagelser, indre billeder og ord er vi vågne. Tænkningen er helt opfyldt af sanseligt indhold: Billeder og ord, af og til lysende op i retning af indsigt (begreb).

Der findes endnu en fjerde form af tænkningen. Den kan udfoldes spontant, den kan også opøves.

Den fremtræder, når man er *så* interesseret i noget, at man glemmer sig selv. Tænkningen som altid udspiller sig 'inde', sætter sig så at sige *ind* i det som er interessens objekt. Det kan være, at man ligefrem *mister* al tænkning, som ved anskuelsen af en spændende film. Det kan også være at tænkningen netop 'går styrket med', som når man anskuer et elsket menneske og lytter til det. For et øjeblik eller længere *bliver* man i sin tænkning til den anden eller det andet. Man dømmes ikke, thi det kan man kun, hvis man forbliver hos sig selv, i sig selv. Man fortaber sig i det andet uden at miste sin bevidsthed: Sine egne iagttagelser, forestillinger og ord bliver helt beslaglagt gennem det andet eller den anden.

Denne form for tænkning kan udvikles helt hen til Goethes videnskabelige tænkning: en 'genstandsagtig' tænkning, dvs. en tænkning, der ligesom går op i iagttagelserne, men ikke passivt, ud fra spontan interesse, men af egen fri vilje. Altså *bevidst opvakt*. Der bliver herved ikke udtænkt hypoteser, den aktive tænkning tænker *med* iagttagelserne. Der bliver heller

ikke dømt, thi så er medtænkningen umiddelbart afbrudt. I medtænkningen 'lever' begrebet allerede, det åbenbarer sig *i det rette øjeblik* i den tænkende aktivitet. Måske er tusinde iagttagelser nødvendige, måske kun en. Opmærksomhed, aktiv medtænkning og tålmodighed er de talenter som er nødvendige for denne fjerde form af tænkningen.

Den femte form af tænkningen er aldrig af sig selv tilstede, den må virkelig være villet. Tænkningen befrier sig fra al iagttagelse med sanserne og frembringer ud af fri vilje – i meditationen, med lukkede øjne, tillukket hørelse osv. – et begreb. Valget af begrebet følger naturligvis ud af mængden af allerede forhåndenværende én til rådighed stående begreber. Et matematisk begreb eller bevis er meget velegnet, men også en dyd kan vælges (f.eks. storsind eller sindighed). Også en begrebskategori kan man vælge (f.eks. kvalitet, kvantitet, sted, tid).

Her må tænkeren i forhold til sin tænkning selv forblive aktiv og vågen, den sanselige side tier fuldkommen. Sanserne er 'blinde og døve', selve tænkningen er 'sans' og former betydningen. Denne form for tænkning er betragtningernes udgangspunkt i min første bog 'Søg lyset, som går op i aftenlandet'. Det ydre lys er gået ned, tankelyset går op.

Denne tænkning sker ikke af sig selv, man må bevidst sætte den i gang, bevidst fortsætte og bevidst holde fast. Når man tænker ud fra et eksempel, må man bringe det så vidt, at man kan danne begrebet helt ud af sig selv, ikke med memorerede ord, men virkelig som begreb.

Om den sjette og syvende form af tænkningen handler denne lille bog. Den sjette form er overgangen til en tænkning,

som ikke længere behøver hjernen – til den syvende form.
Denne syvende form har så tre trin: imagination, inspiration,
intuition.

